

TEORETYCZNE ASPEKTY TERRORYZMU

MATEUSZ ZAJDA

Abstract

Terrorism is one of the most serious dangers in our present world. Modern techniques and tools used by terrorists make the attacks significantly more spectacular. Also the role of the media is consciously used by attackers as a form of threat, which affects people's psyche. Terrorism is an unpredictable phenomenon that is not easy to describe or define mainly due to the fact that terrorist's motives and methods of action vary. As the aims of terrorist attacks differ and victims may be random or specified, no one can feel safe anymore. The acts of individual terrorism, despite the fact that aimed at specific people, affect the sense of security of the whole nation and may cause various and unexpected reactions of society, from creating the sense of fear to acts of aggression.

Keywords: terrorism, media, attacks, victims

Abstrakt

Terroryzm jest dla współczesnego świata jednym z najpoważniejszych zagrożeń. Nowoczesne techniki i narzędzia stosowane przez terrorystów czynią ataki coraz bardziej spektakularnymi, a wykorzystanie siły oddziaływania mediów pozwala terrorystom wpływać na psychikę społeczeństwa. Terroryzm jest zjawiskiem nieprzewidywalnym, o czym świadczą problemy ze zdefiniowaniem jego istoty oraz różnorodność motywów i metod działania terrorystów. Odmienne mogą być także cele ataków terrorystycznych, ofiarami działań terrorystów mogą być przypadkowe lub ściśle określone osoby, co powoduje, że obecnie nikt nie może czuć się w pełni bezpiecznie. Akty terroryzmu indywidualnego, mimo, iż skierowane są przeciwko konkretnym osobom, istotnie oddziałują na stan bezpieczeństwa całego państwa. Mogą wywoływać różne reakcje społeczeństwa, począwszy od poczucia strachu, aż po akty agresji.

Słowa kluczowe: terroryzm, media, ataki, ofiary

Definicja terroryzmu

W odniesieniu do zjawiska terroryzmu można mówić o swoistego rodzaju zamieszaniu terminologicznym. Różne sposoby interpretacji tego zagadnienia spowodowały, że obecnie funkcjonuje wiele określeń terroryzmu. Dotychczas nie udało się jednak wypracować jednej, uniwersalnej definicji. Zdaniem wielu specjalistów jest to praktycznie niemożliwe, gdyż jest to termin bardzo obszerny. Często w ramach jednego państwa lub jego struktur istnieje wiele różnych określeń

tego pojęcia.¹ Niektóre definicje są lakoniczne, niedopracowane, inne natomiast zbyt obszerne i nie ukazują istoty zjawiska.

Problemy definicyjne wynikają także z trudności w odróżnieniu zjawiska terroryzmu od innych aktów terroru. Pojęcie to może, w zależności od podmiotów definiujących, określać różne postawy i zachowania.²

Kolejnym utrudnieniem, w wypracowaniu jednoznacznej definicji terroryzmu, jest jego szybka ewolucja, dynamiczny rozwój organizacji terrorystycznych oraz form i metod ich działania.

Pomimo trudności w zdefiniowaniu pojęcia „terroryzm”, konieczne jest znalezienie adekwatnego do obecnej rzeczywistości wyjaśnienia tego zjawiska. Bez poznania istoty i charakteru terroryzmu, nie byłoby możliwe wypracowanie skutecznych strategii przeciwdziałania i zapobiegania zamachom terrorystycznym.

Albert Pawłowski, autor książki „Terroryzm polityczny w Europie w XIX i XX wieku”³ utożsamia terroryzm z zastosowaniem gwałtu przez pojedyncze osoby lub ich grupy, w celu wpływu na opinię publiczną, rząd, inne osoby. Koncentruje się on przede wszystkim na akcie przemocy, pomijając zasadniczą kwestię, że już sama groźba użycia przemocy, czy zastraszanie uznawane są za formę terroryzmu.⁴

Ryszard Herbut ukazuje terroryzm jako metodę walki politycznej, taktykę oraz strategię, zgodnie z którą przemoc jest najbardziej skutecznym sposobem na osiągnięcie celów politycznych. Jest to definicja bardzo obszerna, która nie wskazuje jednoznacznie, że terroryzm jest działaniem niezgodnym z prawem.⁵

Próbie stworzenia uniwersalnej definicji terroryzmu podjął Tomasz Białek w książce „Terroryzm manipulacja strachem”. Według niego terroryzm to wywieranie politycznego wpływu poprzez niezgodne z prawem stosowanie przymusu, przemocy, powiązane z łamaniem podstawowych norm społecznych oraz obowiązujących reguł walki politycznej, zastraszanie i manipulowanie, a także osiąganie politycznych celów, przy wykorzystaniu aktów przemocy, tworzących atmosferę zagrożenia, utrudnianie funkcjonowania wrogiego układu społecznego, wymuszanie decyzji i działań przeciwnika poprzez zastosowanie szantażu siłowego.⁶

Terroryzm może być także różnie definiowany w poszczególnych państwach, czy organizacjach międzynarodowych.

Według Centralnej Agencji Wywiadowczej (CIA) terroryzm oznacza groźbę użycia przemocy lub użycie przemocy dla celów politycznych przez pojedyncze jednostki lub grupy ludzi, niezależnie od tego, czy działają na rzecz, czy w opozycji do władzy państwowej, w sytuacji, gdy działania te mają zastraszyć lub przerazić nie tylko bezpośrednie ofiary, ale także inne osoby.⁷

Departament Sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych ukazuje terroryzm jako zachowanie gwałtowne, kryminalne, którego celem może być zastraszanie oraz zmuszenie ludności cywilnej do konkretnych zachowań, wpływanie na sposób sprawowania rządów, stosując zastraszanie albo przymus lub wpływanie na sposób sprawowania władzy poprzez porwanie lub zamach.⁸

¹ E. Wojciechowski, *Terroryzm. Analiza pojęcia*, „Przegląd bezpieczeństwa wewnętrznego”, 2009, nr 1, s. 55.

² B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym. Przewartościowania i kontynuacje*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002, s. 35-36.

³ A. Pawłowski, *Terroryzm polityczny w Europie w XIX i XX wieku*, WSP, Zielona Góra 1984.

⁴ T. Białek, *Terroryzm manipulacja strachem*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2005, s. 145-146.

⁵ Ibidem, s. 147.

⁶ Ibidem, s. 151.

⁷ E. Wojciechowski, *Terroryzm. Analiza pojęcia*, op. cit., s. 57.

⁸ Ibidem.

Federalne Biuro Śledcze (FBI) uznaje za terroryzm bezprawne użycie siły bądź przemocy wobec osób albo mienia, w celu zastraszenia albo wywarcia przymusu na ludność cywilną, rząd, zmierzając do promocji celów społecznych lub politycznych.⁹

W Rosji terroryzm postrzegany jest jako przemoc lub groźba jej użycia, w stosunku do osób bądź organizacji, zniszczenie, uszkodzenie albo groźba zniszczenia, uszkodzenia majątku oraz innych obiektów, co może skutkować śmiercią ludzi, przyczynić się do znacznej szkody w majątku albo spowodować wystąpienie innych niebezpiecznych dla społeczeństwa następstw.¹⁰ Działania te podejmowane są, aby naruszyć spokój społeczny, zastraszyć ludność lub oddziaływać na organy władzy, w celu przyjęcia przez nie korzystnych dla terrorystów rozstrzygnięć. Aktem terroryzmu uznaje się także targnięcie się na życie działacza państwowego lub społecznego, które ma na celu przerwanie jego działalności politycznej, napad na przedstawicieli innych państw lub pracowników międzynarodowych organizacji, objętych ochroną międzynarodową, jak również napad na środki transportu oraz pomieszczenia służbowe tych osób, jeżeli działania te wiążą się z prowokacją wojny lub mają skomplikować stosunki międzynarodowe.

We Francji natomiast określa się terroryzm jako rozmyślne działanie, które, poprzez przemoc lub zastraszanie, ma na celu obalenie demokratycznych instytucji lub zdobycie kontroli nad podlegającą władzy państwowej częścią terytorium narodowego.¹¹

Według Organizacji Narodów Zjednoczonych na terroryzm składają się metody, czyny, praktyki naruszające podstawowe cele i zasady Narodów Zjednoczonych, stanowiące zagrożenie dla pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego oraz relacji i współpracy między państwami, a także działania podejmowane w celu zniszczenia podstawowych praw i wolności człowieka.¹²

Terroryzm jest zjawiskiem złożonym, dynamicznym, jego analiza wymaga nie tylko zdefiniowania samego pojęcia, ale również poznania przyczyn, interakcji, wzajemnych powiązań.

Rys historyczny

Termin „terroryzm” spopularyzowano w okresie rewolucji francuskiej. Nie był on jednak uznawany za zjawisko negatywne, stanowił sposób na utrzymanie porządku w okresie niepokoju, był pewnego rodzaju instrumentem ułatwiającym zarządzanie, ściśle wiązał się z ideami demokracji. Działający w tym okresie Komitet Ocalenia Publicznego i Trybunał Rewolucyjny otrzymał uprawnienia do aresztowania, osądzenia oraz publicznej egzekucji osób oskarżonych o zdradzieckie przestępstwa. Miało to stanowić pewnego rodzaju ostrzeżenie dla przeciwników rewolucji.¹³ Chociaż pojęcie terroryzmu z okresu rewolucji francuskiej znacznie odbiega od współczesnego pojmowania tego zjawiska, można dostrzec wspólne cechy obu znaczeń. Podobnie, jak w obecnych czasach, był on działaniem zorganizowanym, a jego celem było stworzenie nowego systemu politycznego.¹⁴

Rewolucja francuska przyczyniła się do znacznych przemian społeczno-ekonomicznych, tworzenia się nowych ideologii, sprzeciwiania się monarchiom. Spowodowało to między innymi powstanie nowego nurtu terroryzmu, którego przedstawiciel, włoski ekstremista republikański Carlo Pisacane, uważał, że najważniejsze są czyny, dzięki którym ludzie staną się wolni.¹⁵ Pisacane był zwolennikiem strategii „propaganda przez działanie”. Według niego przemoc jest niezbędna, aby informować innych, kształcić, a ostatecznie zgromadzić masy wokół rewolucji.

⁹ T. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, WAiP, Warszawa 2008, s. 20.

¹⁰ E. Wojciechowski, *Terroryzm. Analiza pojęcia*, op. cit., s. 57.

¹¹ Ibidem.

¹² K. Indeki, *W sprawie definicji normatywnej terroryzmu [w:] Przystępność zorganizowana. Świadek koronny. Terroryzm w ujęciu praktycznym*, (red.) E. Pływaczewski, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2005, s. 273 – 277.

¹³ B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, Lexis Nexis, Warszawa 2011, s. 68.

¹⁴ B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, Bertelsmann Media, Warszawa 2001, s. 15.

¹⁵ B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 69.

Twierdzenia Pisacane wcieliła w życie utworzona w 1878 roku Organizacja Narodna Wola, złożona z rosyjskich konstytucjonalistów, sprzeciwiających się rządowi caratu. Organizacja ta świadomie wybierała ofiary związane z ówczesnym reżimem. Niedopuszczalne było przelewanie krwi niewinnych osób.¹⁶ Do upadku Narodnej Woli doszło po zamachu na cara Aleksandra II.¹⁷ Aresztowano wówczas większość jej członków, których zesłano na Syberię lub skazano i powieszono.

Działalność Narodnej Woli przyczyniła się do rozwoju ruchów anarchistycznych. W Londynie grupa radykałów rozpoczęła publiczne propagowanie zabijania tyranów, aby wprowadzić rewolucyjne zmiany. Powstała wówczas Międzynarodówka Anarchistyczna,¹⁸ która dzięki rozgłosowi wywołała powszechny strach wśród przywódców państw. Chociaż anarchistom przypisuje się liczne zamachy i zamordowanie wielu głów państw, nie wywarli oni znacznego wpływu na politykę.

W okresie poprzedzającym pierwszą wojnę światową w Bośni grupa młodzieży utworzyła organizację Młoda Bośnia, której celem był sprzeciw wobec wieloletniej władzy Habsburgów oraz stworzenie jedności politycznej wśród południowych Słowian.¹⁹ W 1914 roku jeden z przedstawicieli grupy zamordował arcyksięcia Franciszka Ferdynanda, co zapoczątkowało wydarzenia prowadzące do wybuchu wojny.

W 1908 roku utworzono tajne stowarzyszenie Obrona Ludu, mające na celu promocję serbskich poczynań kulturalnych oraz narodowych, a w 1911 roku powstała organizacja Czarna Ręka, będąca frakcją oderwaną z Obrony Ludu.²⁰ Była to grupa stanowczo bardziej skupiona na walce, znana z krwawych rytuałów, eliminowania niezdecydowanych członków, przysięg lojalnościowych. Większość działaczy tej organizacji stanowili serbscy oficerowie w czynnej służbie, dzięki czemu miała ułatwiony dostęp do uzbrojenia wojskowego, a to pozwalało zwiększyć skuteczność jej działań.

W 1919 roku powstała Irlandzka Armia Republikańska, która walczyła o niepodległość Irlandii.²¹ Jej członkowie nie uznali traktatu brytyjsko-irlandzkiego, na mocy którego utworzono Wolne Państwo Irlandzkie, dokonano podziału wyspy i pozostawiono Irlandię Północną pod zwierzchnictwem Wielkiej Brytanii. Zażądali oni wycofania wojsk brytyjskich, grożąc serią zamachów bombowych.

W latach dwudziestych i trzydziestych dwudziestego wieku terroryzm służył raczej do opisywania represji, jakich dopuszczali się przywódcy państw totalitarnych względem swoich obywateli. Rzadziej terminu tego używano do określenia rewolucyjnych ruchów przeciwko władzy. Terror stał się między innymi nieodłącznym elementem rządów Adolfa Hitlera w Niemczech i Benito Mussoliniego we Włoszech. Chcieli oni całkowicie kontrolować kraj i mieszkańców, stworzyli powszechny system strachu.

Rozpętany przez Józefa Stalina w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich „Wielki terror” miał na celu przejęcie, w wyniku stosowanych działań, całkowitej władzy. Doprowadziło to do wygnania, uwięzienia i śmierci milionów osób.

¹⁶ T. Białek, *Terroryzm manipulacja strachem*, op. cit., s.50.

¹⁷ Car Aleksander II zginął 1 marca 1881 roku na skutek wybuchu ładunku. Czterej zamachowcy rozstawieni zostali na trasie przejazdu orszaku cesarskiego. Pierwszy terrorysta chybił, raniąc w wyniku eksplozji przypadkowego przechodnia i został natychmiast schwytany przez towarzyszącą carowi eskortę kozaków. Car wysiadł z sań, by sprawdzić stan uszkodzonego i wówczas drugi zamachowiec zdetonował kolejną bombę, zabijając cara i siebie. B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 70.

¹⁸ Międzynarodówka Anarchistyczna to organizacja zrzeszająca federacje anarchistyczne z różnych państw w celu tworzenia anarchistycznych struktur, które będą przeciwdziałać państwu i kapitalizmowi.

¹⁹ B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 71-72.

²⁰ B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, op. cit., s. 20.

²¹ R. Borkowski, *Terroryzm [w:] Konflikty współczesnego świata*, (red.) R. Borkowski, Uczelniane Wydawnictwa Naukowe – Dydaktyczne, Kraków 2001, s. 124.

Po drugiej wojnie światowej terroryzm odzyskał znaczenie z okresów rewolucji. Termin ten stosowano do określenia gwałtownych buntów nacjonalistycznych ugrupowań, sprzeciwiających się władzom kolonialnym w Afryce, Azji, na Bliskim Wschodzie.

W Palestynie walczące strony Arabów i Żydów zaczęły stosować terror jako metodę rozwiązywania konfliktów. Palestyński terror przerodził się w międzynarodowy terroryzm. Za początek międzynarodowego terroryzmu przyjmuje się 1968 rok, kiedy terroryści porwali w Rzymie samolot izraelskich linii lotniczych.²²

Seria samobójczych zamachów bombowych w połowie lat osiemdziesiątych dwudziestego wieku, skierowana przeciwko amerykańskim obiektom wojskowym i dyplomatycznym na Bliskim Wschodzie ukazała inne oblicze terroryzmu, sponsorowanego przez władze państwa, będącego formą zastępczej wojny.

Lata dziewięćdziesiąte dwudziestego wieku spowodowały znaczny rozwój terroryzmu, pojawienie się nowych odmian tego zjawiska, takich jak narkoterroryzm oraz „zjawisko szarej strefy”, zagrażających stabilności państw.

Obecnie terroryści działają na całym świecie, a ich działania powodują śmierć tysięcy niewinnych ludzi, czego przykładem może być atak na World Trade Center w Nowym Jorku w 2001 roku, czy zamachy w londyńskim metrze w 2005 roku. Sprawcami zamachów terrorystycznych coraz częściej są sekty oraz ruchy kulturowe. Do rozkwitu terroryzmu niewątpliwie przyczynił się rozwój środków masowego przekazu. Terroryzm jest „widowiskiem” niezwykle medialnym, o dużej sile oddziaływania na społeczeństwo, co zwiększa jego atrakcyjność wśród zamachowców.²³

Istota działań terrorystycznych

Główne cechy aktu terrorystycznego można odnaleźć już w samych definicjach tego pojęcia. Na przestrzeni wieków terroryzm silnie się rozwinął, jednak pomimo tej ewolucji, pojawianiu się nowych form, narzędzi można wyselekcjonować takie elementy terroryzmu, które pozostają niezienne.

Działania terrorystów są przede wszystkim ukierunkowane na wzbudzenie powszechnego chaosu, w wyniku którego będą mogli pozyskać posłuch społeczeństwa i przejąć władzę. Zmierzają oni do wywołania u atakowanych podmiotów, zwłaszcza rządzących państwami, zaburzeń w podejmowaniu decyzji, powodujących paraliż aparatu władzy. Dzięki temu terroryści mogą swobodniej działać.

Terroryzm ma przede wszystkim wywoływać strach i ukazywać słabość przeciwnika, kwestią drugorzędą dla terrorystów jest liczba ofiar i wielkość szkód spowodowanych atakami. Działania terrorystyczne mają ponadto uświadomić władzy lub innym adresatom, że utrzymywanie w mocy postanowień sprzecznych z poglądami grupy terrorystycznej spowoduje liczne straty.²⁴

Niektóre poczynania terrorystów mają na celu zniszczenie więzi społecznych, aby móc dzięki temu narzucić preferowane przez siebie wzorce.

Jeszcze innym zachowaniem terrorystów, w dążeniu do wprowadzenia zasadniczych zmian, jest przedstawienie społeczeństwu panującego porządku jako złego i wzbudzenie chęci jego zmiany.²⁵

Celem terrorystów jest osłabienie władzy poprzez naruszenie społecznego porządku, wywołanie masowych protestów, paniki. Działania te mają wzbudzić naciski ze strony społeczeństwa na władzę, by ta ostatecznie spełniła żądania terrorystów.

Terroryści często, dążąc do osiągnięcia pozytywnych celów, takich jak niepodległość, obrona, propagowanie własnej wiary, wykorzystują negatywne emocje, takie jak chęć zemsty, nienawiść, pogarda. Uważają, że przemoc i siła są najskuteczniejszymi środkami służącymi narzuceniu własnych

²² Ibidem, s. 125.

²³ T. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, op. cit., s. 30-32.

²⁴ B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 1069-1070.

²⁵ T. Białek, *Terroryzm manipulacja strachem*, op. cit., s. 55-56.

idei, nie mają żadnych ograniczeń humanitarnych. Przemoc pozwala wzbudzać strach, a w konsekwencji uległość, natomiast okrucieństwo działań i brak moralnych skrupułów pokazują siłę terrorystów i ich determinację.²⁶

Często terroryści nastawieni są na spektakularność swoich działań, by w ten sposób wywołać u społeczeństwa szok i dezorientację, a także zyskać rozgłos medialny.

Działania terrorystów są ściśle zaplanowane, celowe, zorganizowane, oparte o przyjętą strategię i taktykę.

Ofiarami aktów terrorystycznych są najczęściej niewinne, przypadkowe, bezbronne osoby.

Techniki i narzędzia działań terrorystycznych

Rozwój cywilizacji spowodował, że techniki, środki i metody działań stosowane przez terrorystów ciągle ewoluują, w kierunku większej ich efektywności.

Do podstawowych, najczęściej wykorzystywanych współcześnie narzędzi i technik działań terrorystycznych można zaliczyć:

- zabójstwa,
- porwania,
- zamachy bombowe,
- wzięcie zakładników,
- broń masowego rażenia,
- cyberterrorizm,
- bioterrorizm,
- groźby.²⁷

Pierwsze cztery techniki określane są mianem klasycznego terroryzmu, kolejne trzy pojawiły się i rozwinęły w dwudziestym wieku.

Zabójstwa są formą aktów terroryzmu indywidualnego, gdyż skierowane są przeciwko określonym, konkretnym osobom. Pod pojęciem zabójstwa mogą kryć się różne formy przemocy, począwszy od zastrzelenia, zasztyletowania, otrucia, aż do wysadzenia w powietrze. Są to najstarsze i nadal najbardziej popularne metody działań terrorystycznych, nie wymagające zaangażowania znacznych środków. Ofiarami zabójstw są najczęściej osoby znane, wybierane w taki sposób, aby przynieść terrorystom jak największy rozgłos medialny.²⁸

Porwania są specyficznym przykładem szantażu. Z uwagi na spore trudności organizacyjne, nie są zbyt często stosowaną techniką terrorystyczną. Ofiarami porwań są głównie osoby o znaczącej pozycji w społeczeństwie, co daje zamachowcom silną „kartę przetargową” podczas negocjacji. Dzięki mediom terroryści mogą zyskać rozgłos oraz oddziaływać na opinię publiczną, a ta z kolei na podmioty decydujące o spełnieniu żądań porywaczy.

Zamachy bombowe są obecnie najczęściej stosowaną techniką działań terrorystycznych. O jej popularności decyduje fakt, że terroryści mają szerokie możliwości wyboru miejsca przeprowadzenia zamachu, a sama operacja nie jest trudna. Ponadto siła rażenia materiałów wybuchowych jest ogromna i może spowodować śmierć wielu osób oraz ogromne zniszczenia. Najczęściej tego rodzaju techniki wybierają zdeterminowani zamachowcy, chcący wywołać panikę i strach w społeczeństwie. Ofiarami zamachów bombowych są głównie przypadkowe osoby.

Wzięcie zakładników należy do najbardziej spektakularnych technik terrorystycznych, wywołujących duże zainteresowanie opinii publicznej. Zamachowcy są zainteresowani jak największym rozgłosem medialnym.

²⁶ R. Borkowski, *Terroryzm*, op. cit., s. 116.

²⁷ T. Białek, *Terroryzm manipulacja strachem*, op. cit., s. 35-43.

²⁸ *Ibidem*, s. 35.

Postęp technologiczny spowodował, że wytworzenie broni masowego rażenia, takiej jak broń atomowa, chemiczna, biologiczna, czy toksyczna, staje się coraz łatwiejsze, a groźba jej użycia jest skuteczną metodą wywierania nacisku.

Cyberterroryzm ściśle wiąże się z informatyką, Internetem, telekomunikacją, czyli szeroko rozumianą siecią teleinformatyczną. Współcześnie praktycznie cały świat jest skomputeryzowany, opanowanie sieci przez terrorystów mogłoby grozić globalną katastrofą i ogromnymi stratami finansowymi. Jest to jednak metoda trudna, kosztowna i mało widowiskowa, co powoduje, że nie została jeszcze spopularyzowana wśród terrorystów.

Bioterroryzm jest techniką rzadko stosowaną i bardzo niebezpieczną. Nawet niewielkie ilości substancji, takich jak bakterie, wirusy, wojskowe środki bojowe mogą wywołać epidemie i śmierć mnóstwa osób. Obecnie technika ta jest częściej skutecznym środkiem zastraszania, niż narzędziem wykorzystywanym w działaniach terrorystycznych.

Groźby nie powodują ofiar, ale są skutecznym narzędziem oddziaływania na społeczeństwo. Manipulowanie ludzkim lękiem, wywoływanie psychozy strachu jest często działaniem skuteczniejszym niż akty przemocy. Terrorysty posługują się nie tylko groźbami słownymi, często mają one postać hasel wywołujących strach. Społeczeństwo rzadko jest w stanie przeciwstawiać się groźbom, co daje terrorystom dużą przewagę i pozwala ostatecznie zaspokoić żądania.²⁹

Klasyfikacja terroryzmu

Akty terrorystyczne można klasyfikować według różnych kryteriów, biorąc pod uwagę między innymi podmiot, cel ataku, taktykę, strategię, cele ideologiczne.³⁰

Ze względu na podmiot dokonujący ataku można wyróżnić:

- terroryzm polityczny,
- terroryzm niepolityczny.³¹

Terroryzm polityczny ma na celu wprowadzenie określonych żądań politycznych poprzez stosowanie gróźb, mordowanie, niszczenie mienia. Może być domeną pojedynczych osób, państwa lub ruchów społecznych.³² W ramach terroryzmu politycznego występuje terroryzm agenturalny, charakteryzujący się tym, że terrorystów inspiruje, sponsoruje i kieruje nimi obce państwo, chcąc wywołać wpływ na politykę innego kraju oraz terroryzm ideowy, gdy terrorysty starają się, poprzez zbrodnie, wcielić wyznawane przez siebie idee.

Terroryzm niepolityczny można podzielić na terroryzm kryminalny, będący działaniami mafii lub gangów, głównie z chęci zysku oraz terroryzm patologiczny, szaleńców, będący wynikiem zaburzeń umysłowych lub zmniejszonej poczytalności terrorystów.³³

Terroryzm może być celem samym w sobie lub stanowić środek do osiągnięcia innych celów. Biorąc pod uwagę kryterium celów ataku, terroryzm dzieli się na:

- terroryzm ekonomiczny,
- terroryzm masowy,
- terroryzm indywidualny.³⁴

Terroryzm ekonomiczny definiowany jest jako akty sabotażu oraz dywersji, które mają na celu wyrządzenie szkód i zniszczeń, są to między innymi eksplozje ładunków wybuchowych oraz podpalenia.³⁵

²⁹ Ibidem, s. 42.

³⁰ R. Borkowski, *Terroryzm*, op. cit., s. 117.

³¹ Ibidem, s. 117-118.

³² B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 86-87.

³³ I. Resztak, *Zjawisko terroryzmu*, „Prokuratura i Prawo”, 2012, nr 7-8, s. 157.

³⁴ R. Borkowski, *Terroryzm*, op. cit., s. 118.

³⁵ Ibidem.

Terroryzm masowy charakteryzuje to, że jest on skierowany przeciwko przypadkowym, nieznanym ofiarom. W ramach tego rodzaju terroryzmu, terroryści podejmują takie działania, jak porwania samolotów, branie zakładników.³⁶

Terroryzm indywidualny natomiast to akty przemocy skierowane przeciwko wyselekcjonowanym konkretnym osobom, na przykład aparatowi władzy. Terroryści stosują w tym przypadku takie metody przemocy, jak zamachy, porwania, morderstwa polityczne.³⁷

Ze względu na stosowaną taktykę walki wyróżnia się:

- terroryzm represywny,
- terroryzm defensywny,
- terroryzm ofensywny.³⁸

Terroryzm represywny, czyli akty gwałtu i przemocy stosowane przez polityczne reżimy, mające na celu zastraszenie narodu własnego, bądź okupowanego, a także działania podejmowane przez ruchy polityczne w celu wymuszenia poparcia lub utrzymania jedności.³⁹

Terroryzm defensywny to akty przemocy podejmowane podczas walki z najeźdźcą, w celu obrony istniejących norm i wzorców kulturowych oraz powstrzymania zmian społecznych.⁴⁰

Terroryzm ofensywny, czyli działania podejmowane w celu dokonania różnego rodzaju zmian politycznych oraz społecznych, realizowane poprzez szantaż lub wymuszanie na rządzących określonych działań i decyzji, zmieniających istniejący porządek.⁴¹

Biorąc pod uwagę polityczną strategię można wyróżnić:

- terroryzm sprawczy bezpośredni,
- terroryzm sprawczy pośredni,
- terroryzm na użytek „propagandy przez czyn”.⁴²

Terroryzm sprawczy bezpośredni polega na dążeniu przez terrorystów do obalenia istniejącego porządku i narzuceniu własnych idei. Terroryści przekonani są o swojej sile i skuteczności podejmowanych działań. Ten rodzaj terroryzmu występuje często w trakcie walk ruchów narodowowyzwoleńczych. Celem ataku są jednostki, na które terroryści chcą wywrzeć swoje wpływy.⁴³

Terroryzm sprawczy pośredni również dąży do wprowadzenia zmian politycznych, jednak terroryści nie wykazują chęci do przejęcia odpowiedzialności za rządy w państwie. Stanowi zatem formę wymuszenia na władzy ustępstw i zmiany panującego ustroju politycznego, poprzez takie działania jak nękanie społeczeństwa, wprowadzanie dezorganizacji i chaosu.⁴⁴

Terroryzm na użytek „propagandy przez czyn” ściśle wiąże się z ruchami rewolucyjnymi. Ma na celu zgromadzenie jak największej liczby ludzi o podobnych poglądach. Poprzez zbrodnie, destrukcje burzy porządek społeczny, informuje o istnieniu organizacji walczącej o określone ideały.⁴⁵ W zależności od przyjętych przez ruchy terrorystyczne założeń doktrynalnych oraz ich celów ideologicznych rozróżnia się:

- terroryzm separatystyczny,
- terroryzm nacjonalistyczny,

³⁶ Ibidem.

³⁷ T. Białek, *Terroryzm manipulacja strachem*, op. cit., s. 146.

³⁸ R. Borkowski, *Terroryzm*, op. cit., s. 118.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem, s. 118-119.

⁴³ T. Białek, *Terroryzm manipulacja strachem*, op. cit., s. 53.

⁴⁴ R. Borkowski, *Terroryzm*, op. cit., s. 119.

⁴⁵ Ibidem.

- terroryzm rewolucyjny,
- terroryzm islamski,
- terroryzm millenarystyczny.⁴⁶

Terroryzm separatystyczny obejmuje działania mające na celu odłączenie od państwa, przeciwko któremu terroryści walczą o utworzenie oddzielnego kraju. Ataki najczęściej kierowane są przeciwko siłom porządkowym, czyli wojsku, policji i ich rodzinom, co ma przyczynić się do złamania woli walki lub wywołania fali represji i wzrostu brutalności funkcjonariuszy motywowanych chęcią odwetu. Efektem tego rodzaju działań może być wzrost poparcia dla terrorystów ze strony społeczeństwa oraz pozyskanie nowych sił do terrorystycznych ugrupowań.⁴⁷

Terroryzm nacjonalistyczny dąży do realizacji skrajnie nacjonalistycznych idei, aby ostatecznie wprowadzić rządy „silnej ręki”.⁴⁸

Terroryzm rewolucyjny ma na celu wywołać rewolucję, która obali istniejący ustrój, w wyniku czego powstanie wolne społeczeństwo. Przyczyną tego rodzaju terroryzmu są niewątpliwie kryzysy ekonomiczne, polityczne, fiskalne, powodujące wzrost niezadowolenia wśród społeczeństwa, rodzące liczne protesty i manifestacje. Destabilizacja ugrupowań rządzących i nieskuteczność wprowadzanych reform mogą w skrajnych przypadkach wzbudzać akty przemocy, w tym także akty terrorystyczne, inicjowane przez organizacje mające na celu przejęcie władzy. Przypadkowe ofiary zamachów mają wywoływać dodatkową presję obywateli na ugrupowania rządzące.⁴⁹

Terroryzm islamski inspirowany jest przez religijne prawdy Koranu. Jego celem jest walka z niewiernymi oraz utworzenie na wzór Iranu nowych republik. Nowopowstały świat pozbawiony ma być wszelkich przejawów zła, ma zostać zaludniony wyłącznie przez dobrych i czystych ludzi, a ostatecznie stać się rajem na ziemi.⁵⁰

Terroryzm millenarystyczny opiera się na działaniach religijnych sekt, przekonanych, że współczesny świat jest krańcowo zły, a ludzkości grozi kataklizm. Zakłada, że członkowie sekt zostali wybrani, aby utworzyć lepszy świat. Inną formą terroryzmu millenarystycznego jest ekoterroryzm, zakładający, że rozwój cywilizacji i techniki stanowi źródło zła.⁵¹

Bibliografia

1. Aleksandrowicz T. R., *Terroryzm międzynarodowy*, WAiP, Warszawa 2008.
2. Białek T., *Terroryzm manipulacja strachem*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2005.
3. Bolechów B., *Terroryzm w świecie podwubiegunowym. Przewartościowania i kontynuacje*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002.
4. Borkowski R., *Terroryzm [w:] Konflikty współczesnego świata*, (red.) R. Borkowski, Uczelniane Wydawnictwa Naukowe – Dydaktyczne, Kraków 2001.
5. Hoffman B., *Oblicza terroryzmu*, Bertelsmann Media, Warszawa 2001.
6. Hołyst B., *Terroryzm Tom 1*, Lexis Nexis, Warszawa 2011.
7. Indeck K., *W sprawie definicji normatywnej terroryzmu [w:] Przystępczość zorganizowana. Świadek koronny. Terroryzm w ujęciu praktycznym*, (red.) E. Pływaczewski, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2005.
8. Pawłowski A., *Terroryzm polityczny w Europie w XIX i XX wieku*, WSP, Zielona Góra 1984.
9. Wojciechowski E., *Terroryzm. Analiza pojęcia*, „Przegląd bezpieczeństwa wewnętrznego”, 2009, nr 1.

⁴⁶ Ibidem, s. 119-120.

⁴⁷ B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 411-412.

⁴⁸ R. Borkowski, *Terroryzm*, op. cit., s. 119.

⁴⁹ B. Hołyst, *Terroryzm Tom 1*, op. cit., s. 419-420.

⁵⁰ Ibidem, s. 500.

⁵¹ R. Borkowski, *Terroryzm*, op. cit., s. 119-120.